

Children's Rights Behind Bars

Human rights of children deprived of liberty;

Improving monitoring mechanisms

Het onderzoek dat resulteerde in dit verslag, werd uitgevoerd binnen het **EUROPEES PROJECT « CHILDREN'S RIGHTS BEHIND BARS »**, gecoördineerd door DCI-België. Het project omvat een Praktische Gids bestemd voor instellingen die controle uitoefenen op plaatsen waar kinderen van hun vrijheid zijn beroofd.

HET HOOFDDOEL VAN DIT VERSLAG bestaat erin een overzicht te bieden van het vermogen van het Belgisch Jeugdrechtsysteem om op voldoende en adequate wijze de grondrechten van het kind te beschermen op plaatsen waar het van zijn vrijheid kan beroofd worden in België. Meer specifiek beoogt dit verslag een overzicht te bieden van de wijze waarop de Kinderrechten in deze plaatsen worden gecontroleerd en nageleefd, en van de middelen waarover deze kinderen beschikken om hun rechten te doen gelden in geval van schending.

Het verslag is onderverdeeld in **VIER HOOFD PIJLERS**: de aanbevelingen van internationale instellingen inzake controle- en nationale klachtenmechanismen **(i)**; het nationaal kader rond de verschillende vrijheidsberovende maatregelen in België **(ii)** en de verschillende plaatsen van vrijheidsberoving **(iii)**; en de afstemming tussen theorie en praktijk van bestaande controle- en klachtenmechanismen met aandacht voor enerzijds hun goede praktijken en anderzijds de belangrijkste

hinderpalen en moeilijkheden waarmee ze in hun concrete uitvoering geconfronteerd worden **(iv)**.

Uit deze vaststellingen en uit reflectie vloeien aanbevelingen voort die worden geformuleerd met het oog op de redactie van een praktische gids voor controle op plaatsen waar kinderen van hun vrijheid zijn beroofd.

IN BELGIË kan een kind ouder dan 14 jaar, dat een tamelijk ernstig als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd, van zijn vrijheid beroofd worden - na een beslissing van de Jeugdrechter - en in een gesloten afdeling van een **gemeenschapsinstelling** geplaatst worden of, indien zijn geestelijke toestand het vereist, in een **jongerenafdeling van een psychiatrisch ziekenhuis**. Bij gebrek aan plaats in een van deze instellingen kan een kind ouder dan 14 ook - voorlopig - opgesloten worden in een **federaal gesloten centrum**¹. Ten slotte kan een jongere ouder dan 16 voor uithandengeving vatbaar zijn, i.e. als een volwassene veroordeeld worden en indien nodig in een speciale afdeling van een gesloten federaal centrum opgesloten worden.

¹ Tengevolge van de laatste staatshervorming werden de bevoegdheden betreffende de federale gesloten centra gecommunautariseerd: de afdeling 'opvoeding' van het federaal gesloten centrum van St Hubert werd een IPPJ sinds 1 januari 2015; het FGC van Tongeren blijft voorlopig een centrum voor voorlopige plaatsing.

De overgrote meerderheid van de opgesloten jongeren in België is voorlopig geplaatst i.e. zonder dat een uitspraak ten gronde ze verantwoordelijk heeft gesteld voor feiten die hen worden aangerekend.

Een uitzondering hierop, in de Vlaamse Gemeenschap kan een minderjarige 'in verontrustende opvoedingssituatie', ouder dan 14, - onder bepaalde voorwaarden - in een gesloten afdeling binnen een passende instelling geplaatst worden.

In België beschikken deze instellingen over een totaal van **408 GESLOTEN PLAATSEN VOOR JONGEREN**. Daar komt nog een groot aantal jongeren bij die via een actie van de politie van hun vrijheid beroofd werden in **commissariaten** of **gerechtsgebouwen**, waaronder ook de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen of kinderen van migrantengezinnen in **gesloten vreemdelingencentra**, en zij die in sommige specifieke omstandigheden van hun vrijheid beroofd zijn (kinderen van gedetineerde ouders, isoleermaatregelen voor jongeren).

OP INTERNATIONAAL VLAK wordt België gecontroleerd door het **Comité voor de rechten van het kind**, het **Comité tegen folteringen**, de **Mensenrechtenraad** - van de Verenigde Naties - en het **Europees Sociaal Comité** en dit in de context van haar periodieke rapporteringen. Daarnaast heeft het **Europees Comité voor preventie van foltering en onmenselijke of vernederende behandelingen of straffen** in het kader van zijn mandaat sinds 1991 reeds 8 bezoeken aan België afgelegd waarbij plaatsen werden bezocht waar kinderen beroofd worden van hun vrijheid.

Gedetailleerde aanbevelingen werden geformuleerd. Ten slotte, omdat België het **Facultatief Protocol bij het VN-Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende straffen of behandelingen** nog steeds niet heeft geratificeerd, werd het nog nooit bezocht door het **Subcomité voor preventie van foltering**.

Daarnaast hebben van hun vrijheid beroofde minderjarigen de mogelijkheid om een beroep in te stellen bij de volgende internationale klachtenmechanismen: een individueel beroep bij het **Europees Hof voor de rechten van de mens**, een klacht bij het **Kinderrechtencomité**, sinds de recente ratificatie van het derde protocol, en/of **Comité tegen folteringen**, een collectief beroep bij het **Europees Sociaal Comité**. Deze mechanismen leggen echter dwingende ontvankelijkheidsvereisten op.

Uit de aanbevelingen van voornoemde internationale organen volgt bovenal dat een **EXTERNE ONAFHANKELIJKE CONTRÔLE** van alle plaatsen waar kinderen van hun vrijheid zijn beroofd en **TOEGANKELIJKE, ONAFHANKELIJKE EN EFFECTIEVE MECHANISMEN VOOR HET ONDERZOEK EN DE BEHANDELING VAN KLACHTEN** betreffende plaatsen waar minderjarigen opgesloten zijn, noodzakelijke garanties zijn voor een systeem dat in staat is schendingen van kinderrechten te voorkomen en kinderrechten te beschermen.

OP NATIONAAL VLAK, ondanks het grote aantal bestaande controleorganen en formele en informele klachtenmechanismen, kan helaas niet bevestigd worden dat deze vandaag voldoende noodzakelijke waarborgen daartoe verschaffen. Bovendien speelt

geen enkele van deze instellingen de rol van Nationaal Preventiemechanisme (NPM) in de zin van het OPCAT en tot nu toe is er nog geen Nationaal instituut voor de Mensenrechten (NIRM) gecreëerd.

De rol van **de Kinderrechten Ombudsmannen** (de Algemene Afgevaardigde voor de kinderrechten van de Franse Gemeenschap en de Vlaamse Kinderrechtencommissaris) op het gebied van controle en klachtenbehandeling valt niet te onderschatten. Ook al kunnen hun garanties van onafhankelijkheid bijkomend versterkt worden, ook al zijn ze nog niet voldoende toegankelijk zijn voor minderjarigen beroofd van vrijheid in alle potentiële gesloten plaatsen, ook al kennen hun bezoeken nog geen regelmaat en blijft een specifiek monitoringsysteem van hun aanbevelingen nog steeds uit, – we benadrukken het belang van hun werk en het aantal door hen ontwikkelde samenwerkingen en synergieën. Deze hebben het mogelijk gemaakt dat kinderrechten transversaal in politieke, wetgevende en administratieve reflecties en in de praktijk meegenomen worden.

De Federale Ombudsmannen verdienen zeker ook onze aandacht, onder meer omwille van hun onafhankelijkheid en hun efficiënt monitoringsysteem voor aanbevelingen. Maar, net als bij **de regionale Ombudsmannen**, valt hier ook een gebrek aan toegankelijkheid voor jongeren beroofd van hun vrijheid te betreuren.

Wat betreft de mechanismen specifiek voor plaatsen waar minderjarigen opgesloten worden, betreuren we zeker dat de gemeenschapsinstellingen (nog) niet over een extern onafhankelijk

controleorgaan beschikken. Er dient echter aangestipt te worden dat het Vlaams Parlement de oprichting overweegt van een **Speciale Toezichtscommissie** met als opdracht de instellingen waar kinderen van hun vrijheid beroofd zijn, maandelijks te bezoeken en hun klachten op onafhankelijke wijze te behandelen.

In de Franse Gemeenschap worden de klachten hoofdzakelijk extern door de **DGDE behandeld en intern door de directies van IPPJ**; de nieuwe « IPPJ Code » voorziet bovendien in een rechtstreeks beroep bij de bevoegde administratie. In de Vlaamse Gemeenschap doen de jongeren extern een beroep op **de « Jo-Lijn » van het agentschap « Jongerenwelzijn » en op de Kinderrechtencommissaris (KRC) en intern op de directie** van de instelling om klacht in te dienen. Aan weerszijden van de taalgrens noteren we een gebrek aan duidelijke en toegankelijke informatie over alle mogelijke (interne en externe) beroepen en over de wijze waarop de instanties gevat kunnen worden, en bij de jongeren, een tendens van flagrant verzuim om de naleving van hun rechten op te eisen.

De Franse Gemeenschap « **jongerenconsultatie** » in de praktijk via een vragenlijst over hun visie op sommige aspecten van hun opsluiting, wat zeker noemenswaardig is in termen van jongerenparticipatie, maar nog kampt met een gebrekkige effectieve inoverwegingname en follow-up, zowel op het niveau van de directies als van de instanties.

Dezelfde mechanismen en vaststellingen zijn van toepassing in de afdeling « opvoeding » van de federale gesloten centra van St Hubert en Tongeren.

De afdelingen voor « uit handen gegeven jongeren » van de federale gesloten centra beschikken over externe controlemechanismen: **de Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen (CTRG) en de Commissies van Toezicht (CT)** van St Hubert en Tongeren. Toch rijzen vragen bij hun onafhankelijkheid en heerst er een groot gebrek aan beschikbare middelen wat duidelijk niet ten goede komt aan de doeltreffendheid van hun opdracht van controle en klachtenbehandeling. Niettemin stellen wij vast dat deze CT actief zijn op het terrein en dat ze - in de mate van het mogelijke - alle middelen aanwenden om zich van hun taak tegenover deze uit handen gegeven jongeren te kwijten, onder meer op het gebied van klachtenbehandeling. Aangezien deze secties momenteel het voorwerp zijn van een bevoegdheidsoverdracht van de federale overheid naar de Gemeenschappen, is hun continuïteit evenwel onzeker. Intern wenden de jongeren zich over het algemeen tot de directie door middel van **berichtenfiches** om hun eisen mee te delen.

Parlementsleden, Jeugdmagistraten en jeugadvocaten zouden eveneens toezicht- en controlemissies kunnen uitvoeren in deze plaatsen van opsluiting. Ze zouden bovendien kunnen optreden als depositaris van de klachten en/of verzoeken van de jongeren beroofd van hun vrijheid, dit tijdens hun bezoeken en/of in het kader van hun vertrouwensrelatie. In de praktijk blijken deze organen evenwel zelden dergelijke missies vanuit een globaal kinderrechtenperspectief op zich te nemen. **De Services Droit des Jeunes (SDJ) en Services d'Aide aux détenus (SAD)** oefenen een informele controlemissie uit via hun optreden als

terreinobservator, raadgever en oriëntatieadviseur bij de jongeren.

Op het vlak van vrijheidsberoving in psychiatrische instellingen bestaat er evenmin een extern en onafhankelijk controleorganen. **Jeugdmagistraten, geneesheer-inspecteurs** oefenen, elk binnen hun eigen bevoegdheidsdomein, enige controle uit. Het blijkt overigens niet evident dat **de Ombudsmannen inzake Kinderrechten (DGDE en KRC)** volledig hun mandaat (controle en klachtenbehandeling) t.o. kinderen beroofd van vrijheid in jongerenafdelingen van psychiatrische ziekenhuizen kunnen uitoefenen. Inzake klachtenbehandeling is enkel **de Ombudsman 'Patiëntenrechten' ingesteld bij een overlegplatform voor geestelijke gezondheidszorg** bevoegd, en dan nog wel op een zeer beperkte wijze vermits hij enkel klachten mag ontvangen inzake schendingen van de rechten van de patiënt stricto sensu, en dit louter in het kader van een patient-zorgkundige relatie. Ook hier constateren we een gebrek aan duidelijke en aangepaste informatie én toegang tot deze mechanismen voor kinderen die van hun vrijheid zijn beroofd.

Twee praktijken van het CH Jean Titeca (Jean Titeca Ziekenhuis) verdienen vermeld te worden omdat ze jongerenparticipatie in de hand werken en wel om volgende redenen. Een keer per week wordt er een bespreking georganiseerd in het kader van de dagelijkse vergadering, tijdens welke jongeren worden uitgenodigd om een probleem m.b.t. tot de leefomstandigheden in hun afdeling aan te kaarten. Ook vullen alle jongeren die een afzonderingsmaatregel kregen een evaluatievragenlijst in en wordt deze besproken.

Over het algemeen beschikken jongeren, opgesloten in deze context, over informele mechanismen en buurtcontacten waar ze terecht kunnen met hun problemen. Deze jongeren krijgen echter geen behandelingsgarantie van hun klachten in dergelijke omstandigheden.

In het kader van vrijheidsberoving in de cellen van commissariaten en gerechtsgebouwen, als gevolg van een politieactie, zijn de twee voornaamste controle-mechanismen: **het Vast Comité van Toezicht op de Politiediensten (Comité P)** en **de Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie (AIG)**. De controleopdracht van de eerste instelling wordt als meer extern beschouwd, terwijl de tweede eerder een interne controle uitoefent. Men verwijt deze twee instellingen een schrijnend gebrek aan onafhankelijkheid, toegankelijkheid en specificiteit voor kinderen beroofd van hun vrijheid.

Ten slotte, op het gebied van vrijheidsberoving in gesloten migratiecentra, oefenen de door DVZ (Dienst Vreemdelingenzaken) **geaccrediteerde NGO's** een externe informele controleopdracht uit onder coördinatie van de TRANSIT-groep. Deze is tevens verantwoordelijk voor het doorgeven van hun bevindingen aan de DVZ. In realiteit genieten deze geaccrediteerde NGO's geen volledige vrijheid in het onafhankelijk uitoefenen van hun controleopdracht en lopen ze het risico hun bezoekrecht te verliezen. Ook **de Federale Ombudsmannen** oefenen een externe onafhankelijke controleopdracht uit in de gesloten centra. Hun gebrek aan initiatiefrecht beperkt ze echter tot het behandelen van

ingediende klachten en interpellaties van het Parlement. We verwezen overigens al naar de beperkte toegankelijkheid voor jongeren van dit mechanisme. **De Kinderrechtenombudsmannen** (DGDE en KRC) spelen ook hier een belangrijke rol ondanks het federaal karakter van de materie. Ze ontvangen een groot aantal klachten van minderjarige vreemdelingen, besteden hieraan artikelen in samenwerking met de federale ombudsmannen en fungeren als waarnemend lid van het Platform Kinderen op de vlucht. **Het Federaal Migratiecentrum**, dat voortvloeit uit het voormalige Centrum voor gelijke kansen en racismebestrijding, beschikt over een bezoekrecht met ruime actieradius en over een adviesbevoegdheid enerzijds en anderzijds hebben ze de opdracht klachten te behandelen. Nochtans hebben we de indruk dat het Centrum zich niet speciaal inlaat met de specifieke situatie van minderjarigen die in dit kader worden beroofd van hun vrijheid. Ook **Parlementsleden** beschikken over een bezoekrecht, maar maken er praktisch geen gebruik van.

Wat betreft klachtenbehandeling werden een **klachtencommissie** en **een permanent secretariaat** voor de residenten van gesloten centra voor vreemdelingen ingesteld. Dit mechanisme biedt echter onvoldoende garanties van onafhankelijkheid en onpartijdigheid en is totaal niet operationeel.

* * *

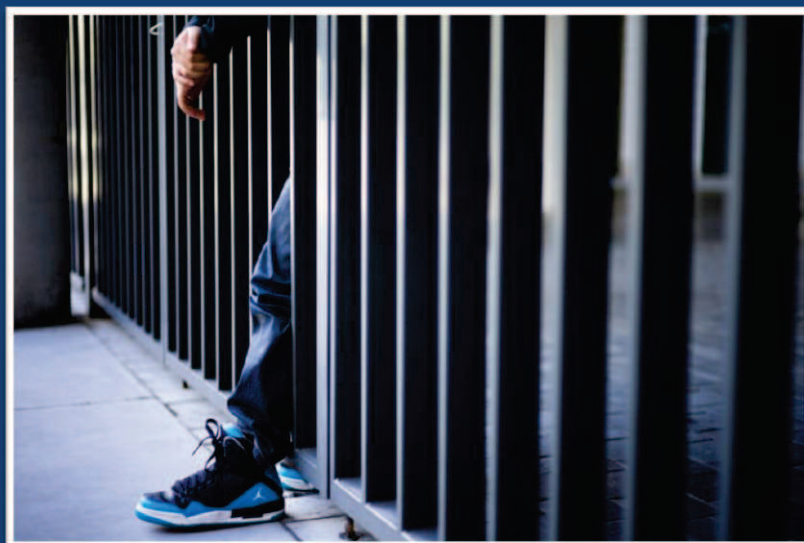
Naast de bijzondere aanbevelingen eigen aan elk orgaan besproken in dit rapport, formuleert **DCI-België** volgende **Algemene Aanbevelingen**:

INZAKE CONTROLE –

- ✓ *BELGIË DIENT HET OPCAT-PROTOCOL TE RATIFICEREN EN EEN NATIONAAL PREVENTIEMECHANISME IN TE STELLEN;*
- ✓ *ELKE PLAATS VAN VRIJHEIDBEROEVING VAN MINDERJARIGEN DIENT GECONTROLEERD TE WORDEN DOOR EEN EXTERN EN ONAFHANKELIJK ORGAAN;*
- ✓ *DEZE CONTROLE DIENT EFFECTIEF, REGELMATIG EN CONSTRUCTIEF UITGEVOERD TE WORDEN;*
- ✓ *ELKE CONTROLE MOET RESULTEREN IN EEN OPENBAAR VERSLAG MET AANBEVELINGEN;*
- ✓ *DE INOVERWEGINGNEMING EN IMPLEMENTATIE VAN DEZE AANBEVELINGEN DIENEN OPGEVOLGD TE WORDEN;*
- ✓ *DE VERSCHILLENDE ORGANEN DIE DEZE CONTROLE – FORMEEL OF INFORMEEL – UITVOEREN, DIENEN HUN KENNIS EN EXPERTISE UIT TE WISSELEN;*
- ✓ *ZE DIENEN – SAMEN – CRITERIA OF EEN REFERENTIEKADER ROND EXTRA CONTROLES OP TE STELLEN IN FUNCTIE VAN EENIEDERS SPECIFIEKE BENADERING;*

INZAKE KLACHTEN –

- ✓ *ELKE VAN ZIJN VRIJHEID BEROOFDE MINDERJARIGE DIENT - INTERN EN EXTERN - OVER EEN EFFECTIEF BEROEPSMIDDEL TEGEN ALLE VORMEN VAN SCHENDING VAN ZIJN RECHTEN IN HET KADER VAN VRIJHEIDSBEROEVING TE BESCHIKKEN;*
- ✓ *HIJ DIENT VAN BIJ ZIJN AANKOMST IN DE PLAATS VAN OPSLUITING, NAAR BEHOREN GEÏNFORMEERD TE WORDEN IN EEN AANGEPASTE EN BEGRIJPelijke TAAL;*
- ✓ *DE PROCEDURE TOT NEERLEGGING VAN EEN KLACHT DIENT TOEGANKELIJK EN AANGEPAST TE ZIJN;*
- ✓ *HIJ DIENT ADEQUATE STEUN EN BEGELEIDING TE KUNNEN GENIETEN OM ZIJN RECHTEN TE DOEN GELDEN;*
- ✓ *DE FOLLOW-UP VAN ZIJN KLACHT DIENT OBJECTIEF EN GOED GEMOTIVEERD TE ZIJN, ÉN BINNEN EEN REDELIJKE TERMIJN PLAATS TE VINDEN;*
- ✓ *IN GEVAL VAN ONTEVREDENHEID HIEROVER, DIENT EEN EFFECTIEF, TOEGANKELIJK EN ADEQUAAT RECHTSMIDDEL TE WORDEN VOORZIEN, DAT HET BEGINSEL VAN DE REDELIJKE TERMIJN EERBIEDIGT.*

Défense des Enfants – Belgique

30 Rue Marché aux Poulets.1000 Bruxelles

info@defensedesenfants.be

www.defensedesenfants.be

+32 (0) 02 203 79 08

Gefinanciered door:

